

НИКАМА ТА МАНМАН, НИМЁН ТЕ МАНАҢСМАН

Тивёшсем вәрсә хирёненче

Шетмёпус ял тәрәхне кёрекен Тивёш ялёнче суралса үснө Таван сёршыыван Аслә вәрсин ветеранёсен пёр ушкәнө, өөсен вәрсәри паттәрләх төслөхөсем пирки район хаҗатёнче эпө иртнө сұл сырса кәтартнәччө. Паян вара хамән хайлава малалла тәсас тетөп. Мөншөн төсен өөсенчен кашниөх сәк Аслә Сңнтерёве хайён тўпи-не хывнә. Кашниөх пирён астәвәма, хисөпе тивёслө.

Илья Степанович Краснов

Званийё – аслә лейтенант. 1-мөш артиллерии дивизийён 41-мөш миномет бригадин 410-мөш миномет полкөн 2-мөш дивизионён взвод командирө. 1904 сұлта суралнә. Хөрлө Сарта 1942 сұлтанпа, Таван сёршыыван Аслә вәрсинче 1944 сұлхи ноябрөн 7-мөшөнченпе. 3-мөш тата 2-мөш Белоруссии фронтёсенче сәпәснә, 1 хут аманнә. Унччен наградәламан. Тивёш ялёнче суралса үснө.

Сәпәсури паттәрләх төслөхне кёскөн сырса кәтартнинчен: «1945 сұлхи январён 15-мөшөнче Пултуск хули патёнче тәшман оборонине татассишөн пынә сәпәсура Краснов, батерейәра асли вырәнне юлса, тәшман артиллериирен вайлән персе тунине пәхмасәр, расчөтсөн өснө төрөс йөркөлөсө пынә. Вәл пөлсө ертсө пынипе батерейә тәшманән виҗө контратакине сирсө яма пултарнә. Сәв кун батерейә тәшманән пёр станковәй пулеметне төп тунә, нимөссөн пехота рөтинө сапаласа янә. Сәпәсура хай аманнине пәхмасәрах, Краснов тапәнса килөкен тәшмана пөмө пәрахман, сәпла вара контра-такәсөнө чиперөх сирсө яма пултарнә.

Правительствө наградинө – «Хөрлө Сәлтәр» орден илмө тивёслө.

410-мөш миномет полкөн командирө Риелтов подполковник. 1945 сұлхи мартән 5-мөшө.

Пирён ентөшөн төпөр паттәрләх төслөхө пирки сырса кәтартнинчө **вулатпәр:** «Графенхаузен хули патёнчө Одер шывө урлә кашнә чухнө 1945 сұлхи апрелён 23-мөшөнчө И.С. Краснов аслә лейтенант хай миномет өснө пөлөкен паттәр офицер пулнине кәтартнә. Вәл сәпәсу позицияёнчөн батерейәна пөлсө ертсө пынә май, батерейә вут-сұләмөпө тәшманән 2 контратакине сирсө янә, тәшманән 2 станковәй пулеметне, алә вөссөн йәтсә сүремелли 1 пулеметне ар-катнә, 2 миномет точкине путлантарнә, нимөс салтакөсемпө офицерөсен 1 рөтинө сапаласа янә тата төп тунә.

Правительствө наградинө – Таван сёршыыван Аслә вәрсин 2-мөш стөпөнь орденнө илмө тивёслө.

410-мөш миномет полкөн командирө Пиминов подполковник. 1945 сұлхи майән 10-мөшө.

Андрей Сергеевич Сергеев-Ершов

1904 сұлта суралнә. Званийё – аслә лейтенант, рота командирө. Рәсҗөй Хөрлө Сәрөнчө 1941 сұлхи июнён 27-мөшөнчө. Служба вырәнө – сывләшран тапәннинчөн хөтөлөкен 139-мөш бригадән зенитпа пулемет рөти.

Паттәрләх төслөхө кәтартнә кунсем: 1941 сұлхи августән 26-мөшө, 1941 сұлхи сентябрөн 1-мөшө, 1941 сұлхи сентябрөн 30-мөшө, 1941 сұлхи декабрөн 1-мөшө, 1942 сұлхи февралён 28-мөшө.

Сәпәсури паттәрләх төслөхөсем пирки кёскөн сырса кәтартнисөнчөн:

«1941 сұлхи августән 26-мөшөнчө КБФ 6-мөш зенит артиллерии полкөн пулемет рөтин командирө пулса сәпәснә май, Смонково-Ручьи ялө патёнчө тәшман авиацийө тапәннине хирөс тәнә чухнө «Юнкерс-88» персө үкернө.

1941 сұлхи сентябрь уйәхөн пусләмәшөнчө вәл ертсө пыра-

кан рота Стрельна-Петергоф районнө тәшманран хөтөлөнө, фашистсөн атакисөнө сирө-сирө янә, нимөс салтакөсемпө офицерөсенө сёршер таран төп тунә. Правительствө наградинө – «Хөрлө Сәлтәр» орден илмө тивёслө.

1941 – 1942 сұлсөнчи хөл кунөсенчө Кронштадтпа Петергоф хушшинчи нимөссөм тытса илнө Фин заливён пәрө снчө сәр сыхлавөнчө пулнә уйрәм стрелоксөн уйрәм рөтин командирөн тивөснө пурнәсланә. Тәшман позицияёсенө разведкәна сүресө хаклә сведенисөм пухма пултарнә.

1942 сұлхи июльтөн тытәнса 1944 сұлхи мартчөн, зенитпа пулемет рөтин командирө пулнә май, Ленинград сывәхөнчи «Каменка» аэродрома тәшман авиацийө сиен күресрөн хөтөлөнө.

Аманнә хысҗән 1944 сұлхи мартран тытәнса 1945 сұлхи апрельчөн хуҗаләх должностөсенчө өслөнө. Кунта та хайнө лайәх өнчөн кәна кәтартнә.

1945 сұлхи апрельтөн тытәнса ПВО 139-мөш бригадин штабөн сывләш разведкипө оповөшөни посчөн офицерө пулса сәпәсәтә. Хайён өснө төрөс йөркөлөсө пынипе зенит артиллерийөн чәсөсемпө Латви, Литва тата оккупациленө Хөвөл тухәс Пруссии территорийөсенчи Балтика флочөн тинөс сәр базисөм патнө пымалли сывләш сүлөсөнө шанчәклән хөтөлөт. Сәпәсусөнчи паттәрләхшән Аслә Отечественнай вәрсән 2-мөш стөпөнь орденнө илмө тивөс пулнә.

Аслә Отечественнай вәрсән пөтөм тапхәрөнчө хәюләхпа паттәрләх кәтартнәшән, сәпәсусөнчи сирөплөхшөн Сергеев-Ершов аслә лейтенант правительствө наградинө – «Хөрлө Сәлтәр» орденә тивөслө.

ПВО ЮЗМОР КБФ 139-мөш бригадин штаб пусләхө Крутов майор. 1945 сұлхи августән 12-мөшө.

Л. КРАСНОВ хатөрленө.

Пулас салтаксем үсөсҗө

Сәтракассинчө суралса үснө Григорий Соловьёв интернационалист-салтак тәрәшнине вәл вөрөннө школта паттәрләх урокөсем сұллен ирттерөсси – ырә йәлара. Афганистанри сәр операцийөсөнө хутшәннисөм иртнө кунсөнчө те пирён школа йышлән пухәнчөс. Вөсөнө Сәтракасси школ директорө В. Прокопьев кётсө илчө, школ пурнәсөпө, ачасөн вөрөнүри үсөмөсемпө паллаштарчө. «Пирён паянхи амәрту Таван сёршыыван Аслә вәрсинчө сңнтернөренпө 75 сұл ситнине тата чикө хуралөнчө Рәсҗөй Геройөн ятнө тивөснө Николай Смирнова халалласа иртөт. Сәвәнпа та амәртәва хутшәнкансөм умри төллөвсөм умөнчө алә усмасса шанатәп», – терө хәнәсемпө ачасөнө амәрту условийөсемпө паллаштарса Виталий Александрович.

Кун хысҗән интернационалист-салтаксем малтанах кашни класра паттәрләх урокөсем ирттерчөс, салтак пурнәсөпө паллаштарчөс, яшөмпө хөрсөн ййтәвөсөнө хуравларчөс. Кашни класрах төл пуләва хутшәннә ачасөм аслә юлташөсен паттәрләхшөн савәнчөс. Хайсөм те вөсөнчөн төслөх илмө хатөррине пөлтерчөс.

– Таван сёршыива юратасси ачаран

пусланатә. Лайәх вөрөнни, спортпа туслә пулни, аслисөнө хисөплөмө пөлни – сёршыив хөтөлөвсн төп өнөсөм. Эсир сәк сұлтән пәрәнмасса, асусөн тата асласусөн ятнө ямасса, сёршыив ятнө сүлте тытасса эпир шанатпәр, – терө Григорий Иосифович амәрту пуслама ирөк парса.

Амәртәва тухнә отрядсөм сәк кун 8 өнпө вай висрөс: автомат сөтсө пустарасси, автомат магазиннө пульәсөм тултарасси, турник снчө туртәнасси, урайёнчөн аләсөмпө төртөнөсси, дартс перөсси, чәрмәвсөм урлә иртөсси, истори пөлөвө, карттәпа усә курасси.

Пөтөмлөтүрө хәнәсөм кашни төсри сңнтерүсөсөнө паләтрөс, Хисөп грамотисөмпө чысларчөс. Вөсөнө пөрлөштерсөн сңнтерүсө отрядсөм те паллә пулчөс. Интернационалист-салтаксөм вөсөнө те Хисөп грамотисөм пачөс. Амәртәва йөркөлөнө Г. Соловьёв вара кашни сңнтерүсө отряда торт парса савәнтарчө.

Сән үкерчөкрө: Г. Скворцов сңнтерүсөсөн пёр ушкәнөпө.

Л. НИКИТИНА,
школ директорөн сүмө.

Тылра та сәмәл пулман

Вәхәт уттипө тан пыма тәрәшакансөн кун-сүлөпө паллашма ку хөтөнчө Ярославка ял тәрәхөнчи Чәршә ялөнчө суралса үснө, халө көсөн хөрө Валентина патёнчө Муркашра пурәнәкан Анастасия Петрова тыл өсчөнө патнө ситрөм. Ашә пүлөмрө ирттернө каласура чәваш хөрарәмөн пурнәсө, Турә панә шәпи, пуян кун-сүлө ума туллин тухрө.

– Аттепө аннө ял сүннисөнчөн юлас мар төсө анә снчө сурлапа тырә вырни, арманта сәнәх авәртни, килтө сәкәр пөсөрни, сирөп хушма хуҗаләх тытса пыни, нумай өсө алә вөссөн пурнәслани паян та куҗ умөнчө. Икө пиччө ялан пуләшатчөс, эпө те вөсөм хушшинчөччө. Ёсрөн пушансан урамра выляса чупаттәм. Сәпла вара Таван сёршыыван Аслә вәрси пирки пөлтернине те, паянхи лек аставатәп, урамра вылянә чух илтрөм. Пөр-икө кун иртрө-ши – ялти урамсөнчө хөрарәмсөм макәрни илтөнмө пусларө: уләшкисөнө, сұл ситнө ывәлөсөнө фронта илсө кайрөс. Финляндия вәрсинчөн йывәр аманса таврәннә аттө ку вәхәтә пурнәсрән уйрәлнәччө өнтө. Анчәх пиччөсөн салтакә кайма вәхәт ситнөрен, иккөшө те ыттисөмпө пөрлө фронтә тухса кайрөс. Сәпла вара тылри пөтөм өс-хөл хөрарәмсөмпө ача-пәча снө тиенчө. Эпө те вәрсә сүлөсөнө тылра ирттертөм. 10 – 12 сұлхи ачасөм аслисөм кәтартса пынипө утә капәнө купалаттәмәр, тырә выраттәмәр, авән сәпаттәмәр. Пирөн пёр төллөвчө – хамәр өспө фронтри аттөсөнө, пиччөсөнө пуләшмалла. Аслә пиччө хайён сыврәвөнчө: «Сәкәр сисө курассән, ашә вырәнәта сыввәрассән, хамән тавансөнө тата ентөшсөнө курассән туйәнмәстә», – төсө сыврининө лайәх аставатәп. Йывәрләхөсөм тылра та, фронтри пөкөх, кашни утәмраччө, – каласа паратә иртнине аса илсө Анастасия Михайловна.

Амәшө ывәлөсөн сыврәвөсөнө вуласа йөни те, вөсөм сңнтерүпө таврәнсан, орден-медалөсөнө пәхса макәрни те кинөмөй асөнчө тарән йөр хәварнә. «Вәрсә йывәрләхө мана пурәнма, сәнә тавәрса өслөмө,

ыттисөн өснө хисөплөмө вөрөнтрө. Урәхла майө те сүк», – шәплән каласатә 5 ача суратса үстернө, паян 10 мәнукпа тата 19 көсөн мәнукпа савәнса пурәнәкан Наҗтук кинөмөй.

Кун-сұл уттинө ял хуҗаләхөпө сыхәнтарнә ентөшөмөр 1956 сұлта Етөрнө районөнчи Уй-кас Асламас каччипө сөмьө сәвәрәтә. Кунта та вәл уй-хир өсчөнчөн, фермәра өнө сәвасинчөн пәрәнса тәмәстә. Тәрәшуллә өсшөн унән сән үкерчөкө хуҗаләхри Хисөп хәми снчөн те тухмәстә. Ёсө тата сөмьө пурнәснө чүнөпө парәннәскөрпө ачисөмпө мәнукөсөм халө ялан юнашар. «Паянхи пурнәсра вөсөн тимлөхө – маншән чи пахи», – пөтөмлөтрө хамәр каласәва А. Петрова.

Таван сёршыыван Аслә вәрси вәхәтөнчө иртнө сәмрәкләх, высләх вәхәчө, халәх куҗсүлө, канәсә сұхатса иртөн пусласа кәсчөн тырә вырни, Шупашкартан яла тата кәялла сұран утти – йәлтәх асра упранасҗө. Сәв йывәрләхсөнө тусөмлө чәтса ирттерни пурнәсә юратма вөрөнтнө те өнтө Наҗтук кинөмөй вәхәтөнчисөнө.

Проект Чәваш Республикин Цифра аталанәвөпө информәци политикин тата массәллә коммуникацисөн министрөстви пуләшнине пурнәсланатә.